

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

22. De dispensatione in lege.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

1 **D**ispensatio est relaxatio legis, publica auctoritate facta. Est actus iurisdictionis, distinguitur i. ab absolute, v. c. à censura: nam per hanc non relaxatur vinculum legis, sed alterius obligationis. distinguitur ab epikeia; quia per hanc obligatio legis non tollitur aut relaxatur, sed declaratur per se ipsam cessare: dispensatione autem relaxatur lex alioquin obligatura.

NB. 1. Quod in legem divinam non cadat dispensatio, quia inferior (homo) non potest tollere, vel relaxare legem superioris, id est, Dei.

NB. 2. Licentiam dare non est dispensare. V. C. Pœnitens licentiam dā loquendi extra confessionem non dispensat, sed apposita conditione, mutatur obiectum legis, ut ea per se ipsam cesset.

Dispensatio distinguitur etiam à derogatione legis & abrogatione, quia per dispensationem relaxatur solum obligatio legis, respectu certæ personæ et temporis. Per abrogationem verò & derogationem lex tota vel pars vniuersim tollitur.

2. Potestas dispensandi alia est ordinaria, alia delegata. Illa in primis Legislatori competit: nam *legem est ligare & soluere*. Secundò eius successor: *Nemo par in parem non habet imperium*. c. in nouit, de elect. Successor autem & antecessor sunt pari potestate præditi. Ergo. Tertio Legislatoris superiori.

Papa in omni iure Ecclesiastico tam vniuersali quam particulari dispensare potest, etiam in Apostolicis canonibus, conditis ab Ecclesiæ præsidibus, v. g. ieiunio Quadragesimali, obseruatione Dominicae

Non item in canonibus, quos à Christo authore acceptos, vti ministri Ecclesiæ promulgârunt ac traderunt, v.c. de baptismo paruulorum, baptizatis confirmandis, consummati matrimonii indissolubili vinculo, suffragiis mortuorum.

Episcopus in lege Ecclesiæ vniuersali iure ordinario dispensare non potest (ratio, quia inferior nō dispensat in lege superioris) Attamen in dubio, vtrum res egeat dispensatione, declarare potest non egere.

Episcopus dispensare potest in lege generali, si facultas dispensandi generali lege illi concessa. Talis enim potestas concessa transit in ordinariam: cū non personis, sed officio & dignitati conferatur. 2. Si legitime consuetudine præscripta dispensandi facultatē comparât 3. Si in casu necessitatis ad S Pontificem non facilis sit recursus, v.c. in votis religionis propter graue incontinentiæ periculum. Et in matrimonii impedimento alioquin dispensabili, si matrimoniū bonâ fide contractum, separatio autem sine graui incommodo fieri nequit; non autem in matrimonii impedimento dirimente, nondum in facie Ecclesiæ contracti. 4. In materia leui aut frequenter occurrente, v.c. circa festa, ieiunia: cum vero simile non sit principem velle, vti in rebus parui momenti, aut frequenter contingentibus, multoties ad ipsum curatur.

Supervotis ac iuramentis Episcopi iure ordinario cum subditis suis dispensant. Quia talis dispensatio, ob frequentem eius necessitatem omnino ordinariis conuenit ad salutem animarum. Parochis verò iure ordinario non conceditur facultas dispensandi, nisi speciali consuetudine qb remotos Episcopos, quod accidere potest in Germania nostra.

6 Delegata potestas dispensandi, alia est à iure, quae si in perpetuum concedatur, non annexa personae, sed officio aut dignitati, æquiparatur ordinariæ, aut est ab homine, per modum puræ commissionis in fauorem certæ personæ; cuius dispensationis ea natura est, ut delegante mortuo aut deposito expiret commissio, res integra est, siue causa executioni nondum maderi cœpta; vel est ab homine per modum gratiæ in fauorem delegati, quæ si absolute conferatur, non expirat morte concedentis. *Decet enim concessum à principe beneficium esse mansurum, reg. 16. in 6.*

7 Dispensatio interdum expressè fit per verba, interdum tacitè per factum, quo dispensandi voluntas significatur; est eiusdem virtutis cum priori, quæ *taciti & expressi eadem est virtus.*

8 Rati habitio de præterito non sufficit ad valorem dispensationis, vel collatæ rursus dictationis, sed necessaria est scientia eius quod agitur: qui enim nescit, utique non consentit. Hinc si sacerdos iurisdictione carens à peccatis absoluat, eò necessitatis casu, quem ordinarius sciret, haud dubiè iurisdictionem conferret, absolutio irrita est, neque subsequente ratificatione conualescit, ut dicam lib. 5. tract. 6. cap. 10. numero 1012.

NB Cum hodierno iure iurisdictionis seu potestatis audiendi confessiones sacerdoti committi non potest, nisi prius ab episcopo approbatus sit, consequens est, si parochus exponat Confessarium ab episcopo non approbatum, prætextu rati habitiois vel approbationis postea conferendæ, nihil effici. Excipe nisi hoc postremo casu communis probabilis error, in locis ubi res gesta est, accedat: Nã *error communis, cū titulo præsupposito, (NB. non debet esse intrusus) ius facit iurisdictionem.*

nemq; tribuit et si oculi ū subfit impedimentū, ex iure positi-
uo (nam si iure naturali vel diuino, nō erunt valida a-
cta, V.C. si Parochus Diaconū confessariū *proueniēs*,
V.C. Si à Papa, vel Episcopo, vel Parocho alicui bo-
na vel malā fide commissa sit iurisdictio in foro ex-
terno vel interno; qui ob impedimentum publicē i-
gnoratum iurisdictionis incapax est, omnia illius a-
cta valent, etiam paucorum respectu, qui impedi-
mentum cognitum habent. Ratio est, quod ad vi-
tanda scandala, & graua Reipublicæ incommoda
Princeps vniuersali iure ac voluntate, non obstante
tali defectu occulto, agendi potestatem conferre vi-
deatur.

NB. Sacerdos excommunicatus denunciatus, si
alibi, vbi non constat, parochiam administret, o-
mnia ipsius acta valent.

Dispensatio iusta est, quæ cum causæ iustæ cogni- 10
tione fit, & hæc interdum debita; cum vel legis præ-
ceptum, vel publica vtilitas, aut necessitas homini
priuata eam conferri postulat. Interdum verò ne-
debita, sed permissa, ob misericordiam, pietatem.

Quæstiones de Dispensatione.

SI Inferior sine iusta causa in lege superioris di- 11
spensat, irrita est dispensatio. Ratio, quia delega-
tus si excedat limites commissæ potestatis, nihil ef-
ficat.

NB. Dispensatio facta à Papa in voto vel iura-
mento sine iusta causa irrita est. Ratio, quia talis di-
spensatio est in iure superioris Dei: non est autem
credibile Deum commisisse suo in terris vicario po-
testatem temere & sine causa relaxandi vota. Effet
enim hæc potestas non dispensandi sed dissipan-
di:

di : non ad ædificationem sed ad destructionem.

- 12 Qui sine iusta causa ac temere dispensat in lege superioris, item qui tali dispensatione utitur, peccat mortaliter, si lex, in qua dispensatur sub mortali obliget.

NB. Valida est dispensatio, modo iusta causa subfit, Prælato eam non agnoscente, etiam si Prælati probabiliter arbitretur esse iustam causam dispensandi, etsi errare contingat, valet tamen dispensatio propter præsumptam voluntatem superioris. Idem intellige de dispensatione in votis & iuramentis bonâ fide concessis. Porro si subditus bonâ fide dispensationem perat, & legitimè illi collata, ^{utatur} tunc est in conscientia, donec contraria veritas appareat. In foro autem externo, si dispensatio proprio mortali Superioris sit data, habet illa præsumptionem iuris & de iure fuisse idoneam causam, quod si ad instantiam partis fuit data, quia odiosa, incumbit illi probatio in dubio, in quo dispensatum est.

- 13 Si superior in propria lege dispense, absque iusta causa, V.C. in ieiunio Quadragesimali, valet dispensatio: quamvis ipse & qui utitur tali dispensatione venialiter peccent. Ratio prioris, quia Legis obligatio necessariò pendet à voluntate superioris. Ergo si is aliquem à Communitate nolit obligare, cessabit obligatio. Posterius prob. quia est contra legem naturæ, peccato singularitatis & insolentiae et genere suo veniali, turpis enim est omnis pars suo universò non congruens. Esset tamen mortale, si graue detrimentum inferretur Reip. V.C. Si vnus sine causa eximetur tributo, & alius nimis grauaretur.

Si causâ

Si causa dispensandi tempore datarum literarum ¹⁴ adfuit, non item : cum à Commissario dispensatio facienda est non potest eam executioni mandare. Ratio, quia cessante causa finali mandati, cessat mandatum si res integra sit. V. C. Si Caia dotis ob Paupertatem defectu, item susceptione prolis ex consanguineo à Papa postulauit dispensationem, super impedimento consanguinitatis: Papa commisit Ordinario, vt, precum veritate inspecta, cum Caia dispense, sed ante executionem proles moriatur, aut Caia hæres ab extraneo instituat, non potest tunc Ordinarius cum' ipsis dispensare.

NB. Quod si tempore conferendæ dispensationis seu exequendæ causa subsistat; sed non constiterit tempore impetrationis, seu datarum literarum, qui postulatio fraudulosa ac subreptitia fuerat, non potest fieri dispensatio vel executio à Commissario, ratio ex iuris reg. 18. in 6. *Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit* : tum ex verbis, quibus commissio fieri solet, *precum veritate inspecta*.

Si causa dispensandi subsistit, cum dispensatio facta ab ordinario, intrinsecum effectum consecuta est, nihil interest, etsi postea causa cesset, V. C. Si cum aliquo dispensatum fuit in matrimonio, (vel super voto continentiae) causa legitimationis prolis, & postea facta dispensatione proles moriatur, non reuiuiscit impedimentum, aut obligatio voti: quia per dispensationem, causa iusta subsistente, & extinguitur obligatio legis: ergo postea reuiuiscere non potest, nisi per aliquam causam moraliter efficientem: quæ

quæ in proposito casu nulla assignari potest. Confir-
m. ex reg. 73. in 6. *Factum legitime retractari non de-
bet, licet casus postea eueniat, à quo non potuit inchoari.*

- 16 Priuilegia & dispensationes, quæ tractum succes-
suum habent, cessante causa finali, pariter cessant.
Quare, si Papa cum infirmo absolutè dispenseret in le-
ge ieiunij, ille autem præter opinionem vires integre
recuperet, tenebitur postea ieiunio. Nam sicuti ob-
ligatio Ecclesiasticorum ieiuniorum successiuo tem-
pore oritur, ita etiam decens est, vt dispensatio libe-
rationem à ieiuniorum lege successiuè operetur,
dum causa subsistit. Et hæc mens Pontificis, qui
nunquam præsumendum est peccatum, peccasse
autem Pontifex, si aliquem exemptum voluisset à le-
ge, etiam eo euentu, quo omnis causa exemptionis
cessat.

NB. Si cum aliquo in voto Continentiæ abso-
lute & illimitatè dispensatum fuit, intelligitur ad omne
legitimum matrimonium. V. C. Si dispensatio alicui
ob difficultatem continendi, matrimonium ineun-
di, data sit, tunc etsi nuptiæ, quarum contrahenda-
rum causa dispensatio petita fuit, post dispensatio-
nem impediuntur, poterit aliud matrimonium con-
trahere.

- 17 Rescripta Principum alia sunt gratiæ, (cuius Spe-
cies dispensatio) obtenta per subreptionem, ipso iu-
re irrita sunt: alia iustitiæ siue ad lites, quæ non ante
consentur irrita, quam ab aduersario per exceptio-
nem allegatæ subreptionis elidantur: ratio, quia li-
cet rescriptum iustitiæ ex errore promanet; cum ta-
men versetur tantum circa media siue modum liti-
terminandæ, potest nihilominus causa iustè termi-
nari. At verò rescriptum gratiæ cum versetur circa fi-
nem

nam videlicet gratiam obtinendam, si ex errore promanet, euertitur omnino principalis intentio concedentis.

Taciturnitas qualitatis, cuius expressionem ius^{i 8} vel stylus Curiae specialiter requirit, gratiae rescriptum subreptitium reddit, esto Princeps etiam expressa illa gratia concessurus fuisset. Ratio, quia expressio talis qualitatis requiritur tanquam forma postulatiois. Quae propter vitiabitur etiam dispensatio, licet qualitas, de iure simpliciter exprimenda, ignoranter omissa sit: cum enim omittitur forma vel conditio sine qua non, coarctat actus, et si ignorans talem conditionem requirit, à culpa excusetur.

NB. Impetratio dispensationis super impedimento matrimonij intra gradum prohibitum, nulla facta mentione antecedentis copulae incestuosae, subreptitia est. Ratio, Quia stylus curiae, qui ius facit, ita obseruat, & Cardinalium Congregatio declarauit. Si tamen incestus occultus sit, poterit à Sacra poenitentiarum dispensatio impetrari, facta interim mentione, quod super publico impedimento consanguinitatis dispensauit summus Pontifex, quia dispensatio impetrata à Papa in foro externo publicari debet.

NB. Paterea si iura speciatim prohibeant, ne aliqua casu vel circumstantia concurrente, dispensatio concedatur: talis enim circumstantiae taciturnitas dispensationem vitiabit. V. C. Qui dispensationem petit super impedimento intra gradum prohibitum, posteaquam matrimonium ita inualide contrahere vel etiam consummare praesumpsit, (etiam sub spe impetrationis) tenetur temeritatem istam explicare. Intellige, si vterque ita temerariè processit:

fit:

fit : sin verò alter culpâ caruit , non debet spe dispensationis carere : ne innocens ob culpam nocentis plectatur.

- 39 Rescripta gratiæ subreptitia censentur , quæ per taciturnitatem veri , per se & intrinsecè ad rem pertinentis, obtenta sunt; si Princeps, eâ veritate expressa non concessisset, vel saltem tali modo non concessisset, sed cum adiuncta conditione. Ratio, quia concessio gratiæ pendet à voluntate concedentis. Ergo quando præsumi potest, si totum vinculum , seu dispensandi facultas , ad rem intrinsecè pertinens ostensa esset; quod Pontifex tali modo dispensandi animum non habuisset. Consequenter etiam præsumi debet, tali veritate suppressa, irritam esse dispensationem quippe inuoluntarie concessam propter errorem, V.C. si concurrant duo impedimenta, quæ se inuicem augent, in ordine ad dispensationem obtinendam. V.G. impedimentum duplicis consanguinitatis ex parte vtriusque parentis , vel impedimentum tam consanguinitatis quam affinitatis, non valet dispensatio super vno, impetrata cum taciturnitate alterius.

NB. Qui petit dispensationem super impedimentum matrimonij in gradu prohibito inæquali tenetur inæqualitatem exprimere , si alter contractantium à communi stirpe distet in primo gradu V.C. si quis velit ducere filiam fratris sui. Nam hoc casu difficulter dispensare solet Papa.

Idem dicendum, si consanguinitas vel affinitas et duplici capite contracta sit; quare qui fornicatus est cum 2. sororibus eius sceminae, qua cum matrimonio contrahere cupit, debet, duplicem impedimenti causam explicare : quia alioquin Pontifex totum impedimentum non cognoscit.

Item, qui duo homicidia commisit, & vult habere dispensationem super irregularitate debet numerum exprimere.

Item, qui à Principe legitimationis rescriptum petit, debet explicare an naturalis an spurius sit, & in quo genere fœditatis.

Item petens à Papa dispensationem super voto castitatis, habens etiam votum ingrediendi Religionem, debet vtrumque votum explicare.

Diffimulatio veritatis, quamvis intrinsecè pertinet ad rem postulatam, non vitiat dispensationem, aliamque gratiam, si præsumptio esse possit, etiam intellectu tali veritate, superiorem dispensatum fuisse. Quemadmodum in Contractibus & donatione evenit, vt si dolus propriè non præbeat causam contrahendi vel donandi: quia etiam perspecta veritate, alter contraxisset, donasset &c. non infirmatur contractus vel donatio: quamvis fortasse dolus impulerit donatorem, vt citius donaret. Sed etiam in dubio dispensatio valida fit, & executioni mandanda, Doctores non consentiunt. Quod dicunt esse irritam, reddunt rationem, quod cum impedimentum V.C. matrimonij, super quo petitur dispensatio, certum sit, dispensatio autem incerta, stat possessio pro impedimento. Qui contrarium asserunt, dicunt, quod in dubio potius existimare debeamus dispensationem à principe (sicuti & alias dispensationes,) sine alterius præiudicio promanantem, validam esse, quam irritam.

Si qualitas dissimulata in postulatione, extrinsecè se tantum habeat ad rem postulatam, non ideo dispensatio, vel alia etiam subreptitia
cen-

cenſetur: tamenſi princeps ea circumſtantia cognita non diſpenſaſſet. Exemplum habes in eo, qui beneficium Eccleſiaſticum petit, diſſimularis criminibus, quæ ſi Epicoſopus ſciret, non concederet, ſicuti & pauper malus non cenſetur eleemoſynam ſubreptitice obtinuiſſe; quamvis danſei non conſeſſiſſet, ſi hominis improbitatem agnouiſſet. Et, In eo, qui petit ſuper irregularitate; ex homicidio non tenetur exprimere, quod Clericum occiderit, cum hæc circumſtantia ad Canonicum impedimentum irregularitatis extrinſeca & accidentaria ſit. In eo, qui diſpenſationem acceperat ſuper ordine ſubdiaconatus, ut poſſet uxorem ducere, ſi poſtea velit conſanguineam ducere, non videtur obligatus, ut in altera diſpenſatione mentionem faciat prioris. Vt Sanchez, lib. 8. diſp. 22. nu. 5. ubi regulam tradit; Si diſpenſationes ſunt ſuper diuerſis, & vna non habeat repugnantiam cum altera, non vitari poſteriorem, ob taciturnitatem prioris.

22 Expreſſio falſi, ſi fuit cauſa finalis concedendi diſpenſationes, vitia; non item, ſi fuit cauſa tantum impulſiua. Prius prob. Nam cauſa finalis ea dicitur propter quam princeps concedere vult, & , qua non exiſtente, concedere non vult, ideoque talis cauſa reſoluitur in Conditionem ſine qua non, quæ conditio plerumque in reſcripto exprimitur: *Si ita eſt. vel preces veritate nituntur.* Poſterius prob. quia Cauſa impulſiua dicitur, quæ non abſolute mouet ad concedendum, ſed ad facilius concedendum.

23 Si vna tantum cauſa diſpenſationis obinenda, eaque falſa, à ſupplicante allata fuit, diſpenſatio ſubrepticia cenſeri debet: Ratio, Quia Princeps, V. C. Papa vel non poteſt diſpenſare ſine vera cauſa, vide

licet in votis vel iuramentis, vel si absolutè possit, non vult dispensationem valere, vti constat ex clausula consueta; *si preces veritate nitantur.*

Expressio falsi viciat dispensationem, si principi 24 causa finalis fuit dispensandi tali modo. V. C. Si quis petat dispensationem super voto Hierosolymitano, allegata corporis debilitate ac paupertate, quarum prior causa vera, posterior falsa, dispensatio collata est subreptitia. Ratio, quia hanc numero dispensationem, in tali forma & modo noluit concedere, nisi subsit causa paupertatis. Ergo est causa finalis, huius numero rescripti.

Vna parte rescripti ob subreptionem viciata, altera 25 pars cuius causa verè subsistebat, ipso iure non vitiatur: si partes separatae, & inuicem independentes sint. Nam *utile per inutile non debet vitiari.* reg. 37. in 6. si utile ab inutili separari possit.

Error qualitatis adiectæ per modum demonstra- 26 tionis, dispositionem vel scriptum inutile non reddit, secus si adiiciatur per modum taxationis, ita vt rei substantiam designet. V. C. Titius & Caia in 3. gradu affinitatis coniuncti, cupientes matrimonium contrahere à Papa petierunt dispensationem. Papa commisit Officiali, sed erratum fuit in Bulla, quod pro 3 gradu affinitatis, 3. gradus consanguinitatis positus sit.

Quod si sufficientibus testimonijs ostendant, errorem, ab ipsis non fuisse commissum, sed se super 3. gradu affinitatis dispensationem petiuisse, potest officialis commissionem exequi; quia verba rescripti strictè sunt accipienda, & ad alium casum non extendenda, nisi de intentione mandantis aliud appareret expressè, quæ exceptio omnino in isto casu locum habet.

K

Vnde

Vnde manifestum, errorem illum præter mandatis intentionem, incuria executorum, vel scriptoris irreplisse, ideoque omninò materialem censendum. Accedit, hoc rescriptum subreptitium non censeri quippe absque vllò dolo facta.

28 Prælati in lege propria dispensans, commutationem aliquam adiungere potest, sicut fieri solet dispensationibus super votis & iuramentis. Et constat ex praxi curiæ Romanæ, ubi frequenter dispensatur in legibus Canonicis, imperata aliqua muliere siue eleemosyna.

29 Episcopus in lege vniuersali, V. C. ieiuniorum cum aliquo dispensans eleemosynam imperare potest in opus pietatis. Ratio, Minor est potestas commutandi quam dispensandi, quare si cui potestas dispensandi concessa est; magis videtur ei competere potestas commutandi.

30 Si Prælati V. C. in lege ieiunij dispenset communitate cuius caput existit, indirectè se ipsam etiam obligatione soluit, quia superior non debet esse deterioris conditionis, quam subditi. Hinc

tam propriè dispensatio dicenda, quam interpretatio.

31 Si Prælati sine iusta causa secum ipse dispensatio nulla est. Ratio, Si enim princeps propriæ legis vinculum sibi ad libitum, etiam sine causa valide relaxare potest, sequitur eum legis vinculo nullamquam fuisse obstrictum, quod contradictionem in se uoluit.

32 Prælati dispensandi potestate præditus commutatio suo committere potest, ut secum causa cogente dispenset. Nihil enim prohibet, quo minus alteri iurisdictionem committere potest, erga se ipsam exercendam. Sic enim Papa, V. C. dat

cessario suo iurisdictionem à peccatis absoluendi i-
psūmet Papam.

NB. Non in omni actu iurisdictionis persona-
rum distinctionem requiri, sed solum in coactione
iudicij per sententiam. Iudicem enim distinctam
personam esse oportet à partibus quibus ius
dicit.

C A P. XXIII.

De Privilegiis.

Priilegium est lex priuata in alicuius fauorem
data, quæ causa est, cur priilegium ad alias per-
sonas, loca, &c. præterquam quibus ex speciali causa
concessum est, extendi non possit.

Priilegium aliud est reale (quod proximè ac di-
rectè alicui conceditur, respectu rei, loci, dignitatis;
puta prædij, Monasterij, Episcopatus.) NB. In di-
scernendo vtrum priilegium personæ an dignitati
datum sit, potius ad naturam & conditionem rei di-
ctæ, quam verborum expressionem attendendum
esse.) Aliud priilegium dicitur personale (quod
proximè ac directè ob fauorem personæ conce-
sum est.)

Priilegium personale triplex est; singulariter per-
sonale (quod vni tantum per se conceditur; per acci-
dens siue propter illum familia seu domestici parti-
cipare possunt, V. C. si alicui priilegium de iur. cele-
brandi in loco interdicto. Alterum est priilegium
communiter personale, quod certo personarum ge-
neri conceditur, puta minoribus XXV. an-
nis priilegium restitutionis in integrum, si ex
contractu læsi sunt. Mulieribus priilegium Sena-
tus consulti Velleiani, ne ex fideiussione obligentur.

K 2

Huc